Thure Palm 90 år

Då Thure Palm den 30 januari 1984 fyllde 90 år, kunde han se tillbaka på ett långt liv av utomordentligt framgångsrik entomologisk verksamhet. Han har själv förra året i denna tidskrift berättat, hur det tidigt vaknade naturintresset snart nog kom att inriktas på insekterna för att så småningom koncentreras till skalbaggarna, den grupp han sedan troget hållit fast vid och vars studium blev hans stora livsintresse.

1920-talet var för Thure Palm en lärotid, då han på allvar upptog sin entomologiska verksamhet och både med hjälp av mera erfarna skalbaggskännare, främst Anton Jansson, och genom ett målmedvetet studium på egen hand mycket snabbt förvärvade en ingående kunskap om de svenska skalbaggarnas taxonomi och om de olika metoderna för deras insamling. De första resultaten av hans verksamhet som koleopterolog visade sig i tryck år 1930 med en rapport om ett antal för Sverige nya Coleoptera och, karakteristiskt nog för hans redan från början ekologiskt inriktade skalbaggsstudium, ett meddelande om i Typhas bladslidor levande arter. Redan året därpå kom hans första större uppsats, behandlande Ombergstraktens coleopterfauna, och de närmaste åren följde artiklar om svenska Coleoptera i en jämn ström, taxonomiska utredningar, faunistiska notiser och iakttagelser över olika arters biologi och levnadssätt. När jag första gången träffade Thure Palm, vid det femte nordiska entomologmötet i Lund 1936, var han redan en auktoritet, som vi yngre såg upp till med respekt och beundran. Vid detta tillfälle grundlades också den vänskap oss emellan, som bestått genom de många åren sedan dess.

Att Thure kom att välja jägmästarens yrke blev av den största betydelse för hans entomologiska studier. Han fick tillbringa en stor del av sin tid i skog och mark med talrika tillfällen att utnyttja sin stora begåvning som fältentomolog. Han hade också lyckan att få sin verksamhet förlagd till entomologiskt särskilt intressanta områden. Efter Omberg följde placering i Grönsinka och därefter i Bispfors. Under åren i Grönsinka upptäckte och utforskade han urskogsområdet på öarna i nedre Dalälven med många högst märkliga fynd och iakttagelser som resultat och i Bispfors ägnades bl a den lavrika granurskogens Coleoptera ett ingående studium.

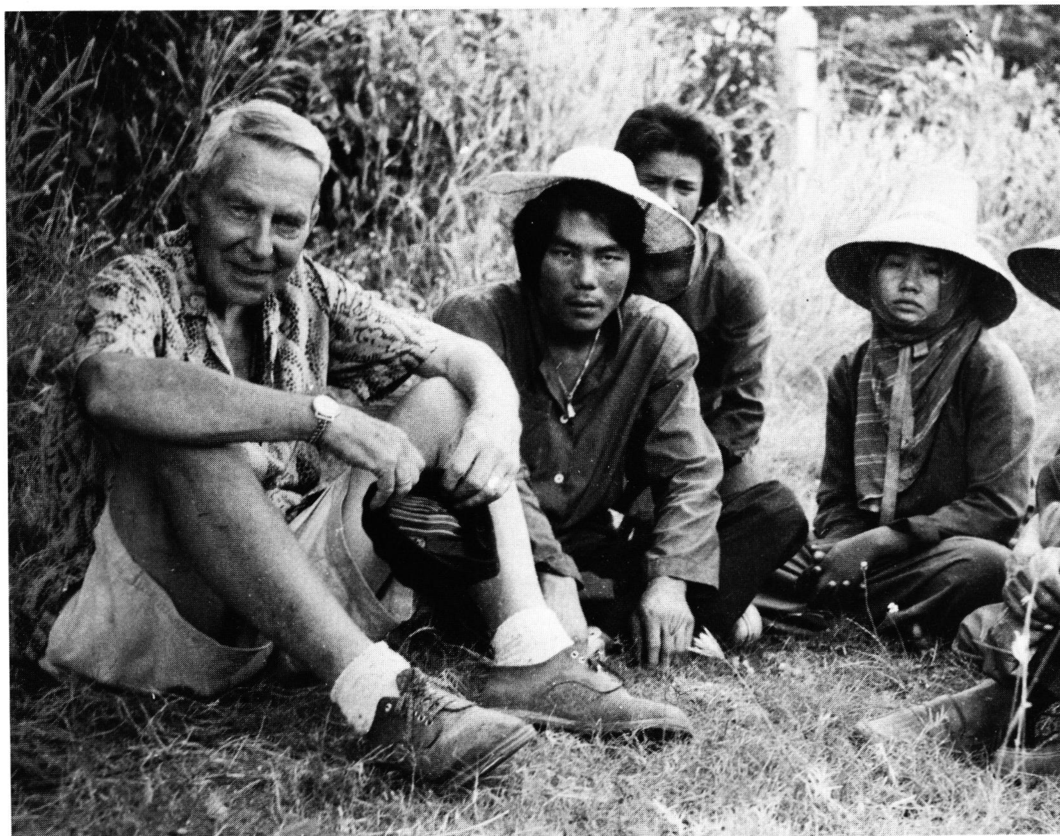
Genom undersökningarna vid Dalälven och i Jämtland kom Thures intresse att alltmer inriktas på trädskalbaggarnas biologi och ekologi. Undersökningarna utsträcktes till andra områden med rester av orörd skog, från Skäralid, Halltorp och Hornsö-Strömserum i söder till Överkalix och Abisko längst i norr. När Thure 1951 fick sin tjänstgöring förlagd till Domänstyrelsen i Stockholm, fann han i Mälarområdets rester av ursprunglig ädellövskog ännu ett givande arbetsfält.

Resultaten av sina forskningar över lövträdens skalbaggar sammanställde han, efter flera specialartiklar, i två avhandlingar, Die Holz- und Rindenkäfer der nordschwedischen Laubbäume (1951) och Die Holz- und Rindenkäfer der mittel- und südschwedischen Laubbäume (1959), båda imponerande verk genom sin rikedom på fakta om de behandlade arternas såväl närings- och utvecklingsbiologi som ekologi, till alldeles övervägande del grundade på författarens egna målmedvetna och skickligt genomförda undersökningar i fält och hemma vid kläckningskärlen.

Ett högst välförtjänt erkännande för sina vetenskapliga insatser fick Thure Palm två år efter publiceringen av det första av de båda nyss nämnda verken, då han 1953 kreerades till hedersdoktor i Lund.

Utöver sina forskningar om trädens skalbaggar har Thure hunnit med ett stort antal andra undersökningar. Sin lediga tid har han använt till att beresa stora delar av vårt land på jakt efter givande skalbaggslokaler, från hemprovinsen Skåne till de nordligaste lapplandsfjällen. Bearbetningen av det insamlade materialet har lett till upptäckten av över 200 för landet nya arter och även ett tjugotal *novae species*. Men än viktigare var de rön som gjordes beträffande djurens levnadssätt. Resultaten publicerades i en lång rad artiklar i Entomologisk Tidskrift och Opuscula entomologica, bl a serierna Anteckningar om svenska skalbaggar I-XVIII (1943-67) och Bidrag till kännedomen om svenska skalbaggars biologi och systematik 1-56 (1954-64).

Utrymmet medger inte att närmare gå in på de olika undersökningarna och deras resultat. Blott som ett exempel må nämnas artikeln om en strandängslokal vid Arlöv (Opusc. ent. 28:111-120). Den visar vad en fältentomolog med Thures kapacitet och med utvecklingsbiologisk intresseinriktning kan få ut även av en till synes tämligen

Thure Palm i Thailand 1979. Foto: Åke Holm.

trivial, starkt kulturpåverkad lokal. Överhuvud taget är det påfallande hur Thure gjort intressanta fynd varhelst han satt in sitt sökande. Uppenbarligen är han utrustad med ett speciellt koleopterologiskt spårsinne.

Jämsides med sina forskningar över våra coleopterers biologi och ekologi har Thure intensivt bedrivit taxonomiska undersökningar. Om hans stora kvalifikationer också som taxonom vittnar en rad uppsatser, som behandlar släkten och artgrupper inom de mest skilda familjer. Som exempel på mera omfattande utredningar kan nämnas den om *Aleochara* (1946) och om *Elater* (1947). Det verkliga kraftprovet blev hans behandling av staphyliniderna i Svensk Insektfauna. I sju häften från 1948 till 1972, omfattande sammanlagt 987 sidor + 28 planscher, har han givit de nordiska koleopterologerna ett ovärderligt standardverk över vår största och svåraste skalbaggsfamilj. Även utanför Norden har Palms staphylinidarbete, trots att det är skrivet på svenska, rönt stor uppskattning, mycket tack vare de goda bilderna av taxonomiskt viktiga karaktärer, till största delen originalfigurer. Arbetet är ingalunda bara en med mönstergill noggrannhet och stringens utarbetad bestämningsbok. Lika värdefulla som bestämningstabeller och beskrivningar är de för varje art givna uppgifterna om utbredning och levnadssätt, grundade på författarens egna erfarenheter och ett grundligt litteraturstudium.

Även i fråga om utvecklingsstadiernas taxonomi har Thure i hög grad bidragit till att öka vårt vetande. Ett flertal förut bristfälligt kända eller helt okända larver har han beskrivit, bl a den av honom upptäckta larven till sagodjuret *Phryganophilus ruficollis* (Fabricius). Särskilt förtjänar här

hans sammanfattande arbete över de skandinaviska elateridernas larver (1972) att nämnas.

Redan tidigt började Thure förlägga en del insamlingsresor utomlands. Bortsett från ett kort besök i Estland 1938, vid vilket han hann konstatera 15 för landet nya arter, har resorna gått söderut. Det var särskilt de delar av Medelhavsområdet, där han kunde finna områden med relativt orörda skogar, som lockade honom. Här kunde han komplettera sina studier av trädens skalbaggar och utvidga dem till att omfatta för honom nya arter. Ett särskilt omnämnande förtjänar iakttagelserna i Bulgarien över den myrmekofila endomychiden *Pleganophorus bispinosus* Hampe och dess förhållande till värdmyran *Lasius brunneus* (Latreille).

I mitten av 60-talet började Thure sina studier av skalbaggsfaunan på Kanarieöarna och Madeira. Med sedvanlig energi och med utnyttjande av sitt eminenta skalbaggskunnande hittade han även här snart de rätta biotoperna och gjorde sig på kort tid förtrogen med den främmande faunan. Redan 1967 kunde han i Entomologisk Tidskrift lämna en mycket innehållsrik redogörelse för sina två första resor till Teneriffa. Sammanlagt företog han under tiden 1964-78 24 resor till Kanarieöarna och 5 till Madeira. Resultatet av undersökningarna blev bl a upptäckten av åtskilliga för vetenskapen nya arter, på Kanarieöarna 27 (+ 4 underarter), på Madeira 8, vilka beskrivits i en serie artiklar i Entomologisk Tidskrift och Entomologica scandinavica, där också vissa släkten taxonomiskt behandlats.

Även till mer exotiska länder ställdes kosan understundom: Kenya, Thailand, Malaysia. Sin 85-årsdag firade Thure på Mount Elgon. Från dessa resor, liksom från de tidigare till olika länder i Medelhavsområdet, kan intressanta skildringar läsas i Entomologisk Tidskrift.

Thure har varit en nästan otroligt flitig skribent med hittills 240 utgivna skrifter, hans talrika recensioner ej medräknade. Denna produktivitet har möjliggjorts, förutom genom rikedomen på ämnen att behandla och hans ambition att se sina rön publicerade, genom hans stora lätthet att skriva, vare sig det gällt vetenskapliga utredningar eller mera populärt hållna artiklar. Han hade också turen att ha sin verksammaste tid förlagd till de lyckliga decennier, då Sverige hade två goda entomologiska tidskrifter öppna för såväl faunistiska, biologiska och ekologiska som taxonomiska bidrag.

Det inte minst imponerande resultatet av Thures koleopterologiska verksamhet är hans samlingar. Enligt hans egen ungefärliga uppskattning omfattar hans samling av imagines över 500 000 ex. av åtminstone 10 000 arter, förvisso den största skalbaggssamling som hopbragts av en enskild nordisk koleopterolog. Än mer unik är hans samling av larver, torrpreparerade enligt en metod som beskrivs i Opusc. ent. 1968. Denna samling, som till största delen är bestämd, omfattar omkring 7 000 ex.

Thure Palms betydelse för svensk koleopterologi kan svårligen överskattas. Genom sina publikationer har han givit yngre skalbaggsentusiaster ovärderlig vägledning och stimulans. Själv har jag Thure att tacka bl a för min kärlek till släktet *Bledius,* grundlagd i Vens backafall, dit jag lockats av hans uppsats om öns skalbaggar. Han har också alltid beredvilligt varit behjälplig med bestämningar och utlåning av material. Särskilt är det i hög grad hans förtjänst att intresset för skalbaggarnas, i synnerhet de trädlevande arternas, biologi och ekologi blivit så utbrett hos oss under de senaste årtiondena. Han kan glädja sig åt talrika efterföljare, som för hans verk vidare.

För Entomologiska Föreningen i Stockholm har Thure likaledes betytt mycket, inte minst som en av de flitigaste skribenterna i dess tidskrift. Han tillhörde föreningens styrelse i tjugo år, tills han avböjde återval 1972, och han har bidragit till behållningen av föreningssammanträdena med föredrag, talrika demonstrationer och diskussionsinlägg. Sin omtanke om den entomologiska återväxten visade Thure genom en storartad donation till Entomologiska Föreningen 1978, som ledde till instiftandet av Maria och Thure Palms stipendiefond, vars avkastning skall utdelas till yngre entomologer som vill ägna sig åt självständiga undersökningar om insekter.

När Thure nu vid glädjande god hälsa och ännu fylld av verksamhetslust gått in i sitt tionde decennium, önskar honom Sveriges entomologer, i stor tacksamhet för vad han uträttat för insektforskningen i vårt land, all framgång i påbörjade och planerade arbeten och gott utbyte av nya resor till in- och utländska jaktmarker.

Tord Nyholm